

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Orationes Dvae In Sacrosancto Oecvmenico Concilio
Tridentino Habitaе**

Dudith, András

Venetiis, 1562

R. P. D. Andr. Dvditii Sbardellati, Episcopi Tininien. Ac D. Prælatorvm,
Totivsq. Hungariæ Cleri in sacrosancto Oecumenico Tridentino Concilio
Oratoris, Ad Amplissimos Sedis Apostolicæ Legatos, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68800](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68800)

R. P. D. ANDR. DVDTII

SBARDELLATI, EPISCOPI TININIEN.

AC D. PRÆLATORVM, TOTIVS Q.

Hungariæ Cleri in sacrosancto Oecume-
nico Tridentino Concilio

ORATORIS,

AD AMPLISSIMOS SEDIS APOSTOLICÆ

Legatos, ceterosq; eiusdem Concilij Patres,

Oratio prior, habita VIII. Id. Apr.

M. D. LXI.

RIA fuerunt tempora, & ea quidem nō ita multis mensibus interiectis; quibus temporibus hi, quos in literis quæ modo recitatae sunt, nominari audiuitis, Reuerendissimus, & Illustr. D. Nicolaus Olahus, Archiepiscopus Strigoniensis, D. Episcopi, cunctus denique Hungariæ clerus lætitia fanè tanta affecti sunt, quanta uix ulla oratione explicari posse uideatur. Primum quidem tempus fuit, cùm religionis Christianæ rebus in maximum periculum, & extremum penè discrimen adductis, auditum est, eum nobis, Dei misericordia ac bonitate, ueluti è cœlo demissum esse gubernatorem, qui tot, tantisq; procellis, & tempestatibus agitatam, ac propè in scopulos illisam Christi nauem, Christo ipso, qui horribiles fluctus compesceret, è somnis excitato, tranquillum aliquando in portum perduceret. In quo certè ita nobis à diuina bonitate consultum esse confidimus, nihil ut iam ad foelicem huius tam salutaris, tam bonis omnibus optatae, tamq; speratae rei euentum magnopere desiderandum amplius esse uideatur. Eum enim nobis Dei clementia Pontificem dedit, qui religionis studio, in Christi plebem charitate, ac sapientia longè excellit. Quæ quidem uirtutes in eo haud

B 2 obscure

D V D I T I I

obscurè iam tum elucebant , cùm in Hungariæ regnum
 satis quidem incolume illo tempore , nunc uerò ma-
 lis omnibus oppressum , ac penè euersum , unà cum
 clarissimo uiro fratre suo missus , omnium in se nostro-
 rum hominum ora , sermonesq; conuertit . Neque enim
 tum nostra gens alium eum futurum sperauit , quàm
 qualem ipse postea præclarissimis , & omni commenda-
 tione dignissimis actionibus se præstitit . Etenim , ut
 alia quàm plurima transeamus , in quibus singularis e-
 ius sapientia , ac summa quædam pietas enitet , quan-
 tum illud est , quod post adeptam hanc dignitatem , qua
 ne fingi quidem excelsior ulla potest , non propterea ad
 eum se dignitatis gradum sublatum esse existimauit , ut
 suis commodis , sed ut Reipub. Christianæ incolumitati ,
 atq; utilitatibus inseruiret . Et quidem , ut omnes homi-
 nes intelligerent , eum hac una in re omnes cogitationes
 defixisse , cum primùm Pontifex Max. diuino afflante Spi-
 ritu renunciatus est , nihil potius habuit , quàm ut pra-
 uis opinionibus imbutas hominum mentes purgaret ,
 easq; à simulata religione ad uerum Dei cultum ; ab im-
 mani quadam contumacia , ad Ecclesiæ obedientiam ; a
 summa demum insania , ad integram sanitatem reuoca-
 ret . Quòd ut sapiens ac peritus medicus , quàm posset ,
 leuissimo , & ad morbi naturam peraccommodato reme-
 dio tentandum , neque statim ad acriores medicinas con-
 fugiendum esse iudicauit . Itaque cum ingratos sanè mul-
 tos , & leuissimorum hominum fallaciis irretitos , ac pror-
 sus infatuatos Ecclesiæ , suosq; filios , omnem obedien-
 tiam abiecisse , seq; è charissimæ matris complexu , per
 summam impietatem , ac petulantiam submouisse ani-
 maduertisset ; Dei Max. cuius in terris uices gerit , boni-
 tatem & clementiam imitatus , non statim illos omnino
 abiiciendos , ac pro summa sua potestate , æternis suppli-
 ciis addicendos esse duxit , Sed eximia adductus chari-
 tate ,

tate, ac paternâ quadam indulgentia, id dedit operam, ut, si posset, Deo, sibiq; eorum animos conciliaret, eosq; in Ecclesiæ matris gremium restitueret. Atque id ut commodius rectiusq; consequeretur, sacrosanctum hoc Oecumenicum Concilium congregandum sedulò curauit. Atque hoc quidem fuit alterum lætitiæ illius tempus, qua Hungariæ Episcopos, & uniuersum clerum affectum fuisse initio dicebam. idq; profectò non sine causa. In eam enim spem ueniebant, fore, ut hac potissimum ratione pestilentissima hæreticorum lues, quæ uniuersum iam Christiani orbis corpus peruagata est, aut prorsus tolli, aut ita compefci posset, ut à summa desperatione ad magnam sanandæ reip. spem, bonorum animi erigerentur. Quam ad rem perficiendam, quid aptius, quid horû sanctissimorum patrum celeberrimo conuentu accommodatius fieri potuit? Nam si in morbis curandis illud in primis spectamus, ut contrariis remedia adhibeamus contraria, in Hæreticis ad sanitatem reuocandis, omnis generis satis uberem, & abundantem, amplissimi patres, nobis medicinam suppeditabunt. Nempe si erit nobis contra Hæreticorum impietatem decertandum; horum illis Patrum singularem pietatem opponemus: si contra superbiam, humilitatem; si contra inscitiam, rerum omnium scientiam? si contra leuitatem, constantiam obiiciemus. Nullum denique morbi genus illos occupare aut potuit antea, aut deinceps poterit, cui salutarem & præsentem in sanctissimis hisce Patribus medicinam reperire non liceat. Sed hæc notiora sunt, quàm ut in eis explicandis longiorem orationem sumi necesse sit. Iam uerò tertium tempus, quo incredibilem nostri Episcopi animis lætitiâ senserunt, illud fuit, cum primùm inauditum est, ac postea constanti fama percrebuit, sanctiss. D. Nostrum, quæ summa eius est sapientia, ad sacrosanctum istud legationis munus obeundum, quo secundum

D V D I T I I

dum ipsius dignitatem , nullum in terris habetur maius, ex omnibus uos potissimum delegisse . Quod quidem eius iudicium ita omnium sententia comprobatur , ut nihil prudentius , nihil sanctius , nihil ad id , quod quaeritur , perficiendum , accommodatius excogitari potuisse optimus quisque uerissimè prædicet . Tot enim sunt , ac tam præclaræ cuiusq; uestrum uirtutes , ut nulla existat tanta dicendi facultas , quæ earum laudib. non longè sit inferior . Quare ne uidear uel modestiæ fines transire, uel præter animi mei ingenium assentatione uti , malo egregias uirtutes uestras , animo cogitationeq; mecum ipse reputare , atque admirari , quàm pauca , eaq; non satis pro tantæ rei dignitate, in medium afferre. Nam satis præclarè mecum quidem in præsentia actum putarem , si uel illud dicendo consequi possem , ut eam , quam dixi, nostrorum Antistitum lætitiâ , Vobis ante oculos ponerem , ac simul ostenderem eximiam eorundem in Catholicam Ecclesiam obseruantiam , ac studium quoddam singulare . In quo tamen illud me consolatur , quòd spero id ipsum uobis omnibus aliqua ex parte iam esse persuasum , tibiq; in primis Stanislæ Hosi , Cardinalis amplissime , qui Nicolaum Olahum Strigonensem Archiepiscopum , quem sæpe honoris causa nomino , & alios nostros Episcopos & nouisti , & eis familiariter etiam usus es . Te igitur Illustrissime Hosi testem appello , tuoq; grauissimo testimonio, D. Archiepiscopum, ac Dominos Hungariæ Episcopos honestari, ornariq;, & meæ cursum orationis adiuuari cupio . Non ne magnam in omnibus, maximam in optimo illo , ac prudentissimo sene D. Archiepiscopo pietatem, in oues sibi commissas charitatem, & curam , in lupis à caulis suis abigendis uigilantiam , in sanctiss. D. nostrum, in sanctam sedem Apostolicam obedientiam , in te , atque alios tui ordinis proceres obseruantiam cognouisti ? Equidem illud pro certo affirmare possum,

possum, si par esset nostræ tot iam bellis attritæ, ac penè prostratæ nationis ratio, atque aliarum etiamnum florentium, nec ipsum D. Strigoniensem Archiepiscopum, hominem quamuis ætate iam exacta, ac prope decursa, nec alios D. Episcopos nostros, omnes ferme aut aduersa ualetudine, aut senectute, quæ ipsa morbus est, ita confectos, ut minimè possint iter paulò longius ingredi; dubituros fuisse, huc omnes cupidissimè uenire, suamq; hanc talem, tantamq; lætitiã, & quam S. D. Nostro, S. sedi Apostolicæ, & uobis omnibus, & debent, & debere se libenter profitentur, obedientiam, atque obseruantiam, præsentem, quibus potuissent rationibus, declarare. Neque uerò alienum quidquam à maiorum nostrorum pietate, ac religione fecissent. Multas enim gentes gens nostra Hungarica in sanctam sedem Apostolicam obseruantia, & quæ hinc enascitur, pietate, ac religionis cultu antecessit. Cuius quidem rei tam multa, tamq; præclara extant testimonia, ut nemo adeo rerum sit imperitus, cui singularis Hungarorum pietas, ac religio non maximè sit cognita. Ac ne quid interim de multis Regibus nostris dicam, qui ob eximia in Christianos merita, ob uitam sanctè actam, in beatorum sunt numerum relati; quid illa, quæ in omnium oculis incurrunt, superba, & magnis opibus extructa templa, coenobia magnificentissima, sacerdotia opulentissima, an non satis magnum maiorum nostrorum pietati testimonium præbent? Iam uerò non ita pridem, sed patrum nostrorum memoria, saluis adhuc, atque florentibus Hungarici regni rebus, quanti illud studij, & obseruantia, quantæ pietatis erga Rom. Ecclesiam fuit totius nostræ gentis argumentum? cùm innumerabilis prope multitudo quotannis cupidissimè Romam confluebat, ut beatorum Apostolorum limina salutarent, atque his proni oscula figerent, omnesq; sanctorum reliquias, quibus urbs est refer-

D V D I T I I

refertissima, uenerarentur; ac demum à Pont. Maximo, summi beneficii ac gratiæ loco, benedictionem lati domum referrent. Vias tum passim, plateas, fora, gentis nostræ uiris ac foeminis, paruulos etiam secum trahentibus oppletas uidisses. Non quenquam uel ætas, uel sexus, uel itineris longitudo, uel mille uiæ pericula, aut ulla omnino difficultas retinere poterat, quin Romam uenerabundus religionis ergò properaret. Omnia scilicet pietas uincebat. Atque hic quidem fortasse adsunt, qui hæc, quæ dico, uiderint, ut possit ab ipsorum oculis oratio mea firmissimum atque grauissimum huius tantæ nostrorum hominum pietatis, & religionis testimonium capere.

Sed huius generis adeo sunt multa Hungarorum pietatis testimonia, ut nusquam se non offerant. Ac ne alia nunc attingamus, quid de tot, tamq; diuturnis atq; adeo continentibus aduersus communem Christiani nominis hostem, & susceptis, & confectis bellis, quid dicam aliud, quàm quòd omnium hominum confessione uerissimum esse constat? Hungaros nimirum singulari pietate, ac Christianæ religionis studio adductos, propterea arma sumpsisse, ut horrendam illam barbarorum tyrannidem omnibus populis imminentem, depellerent, ac durissimum intolerabilis seruitutis iugum à Christianorum ceruicibus excuterent, quorum quidem tantæ pietati, quæ satis digna à Christianæ pietatis cultoribus referri gratia potest?

Ipsi, ut reliquæ nationes in utramuis aurem securè, ut ita dicam, dormiant, ut pacis artes, omni deposito timore, excolant, ut summo ocio perfruantur; ipsi, inquam, Hungari sæuissimis barbaris sua corpora miseris modis dilanianda obiiciunt, ipsi barbarorum tela, in Germaniam, in Italiam, in Gallias, in Hispanias, in alias Christiani orbis partes, directæ, suorum corporum obiectu exci-

Et excipiunt. O pietatem singularem, ò ingentem atque admirabilem Hungarorum ex pietatis radicibus pululantem charitatem.

Hanc à maioribus nostris nobis ueluti per manus traditam, ac summa semper constantia conseruatam pietatem, & obedientiam, & ipse D. Archiepiscopus, & reliqui Episcopi nostri suo, ut dixi, aduentu comprobassent, si parem uoluntati facultatem, aut commoditatem habuissent. Sed ita ab immani Turcarum rabie omnia diuexantur, ita ab hæreticis omnia perturbantur, ac fursum, deorsum, feruntur, ut si uel paululum se à suarum ouium conspectu subducant, nihil iam integri sit remansurum. Actum sanè de religione, deq; omni pietate foret, si D. Archiepiscopus, si alii D. Episcopi, non dicam in longinquam aliquam regionem proficiscentur, sed si pedem omnino ex Hungariæ finibus efferrent. Si quid est, quod hæreticorum hominum rabiem compescat, auctoritas certè est, cuius nonnullum adhuc uestigium nostri Episcopi retinent. Idq; ob piissimi, atque optimi Regis nostri, Ferdinandi Imperatoris summam pietatem, & singularem quandam in Christianam religionem, inque nostrum hunc ordinem animi propensionem.

Et quidem, quòd Christiana religio in Hungaria aliquantum adhuc uigeat, neque prorsus explosa, exturbataq; sit, unius Ferdinandi Cæsaris pietati acceptum in primis referre debemus. Cuius erga nos clementia, atque in Deum pietate Episcoporum nostrorum auctoritas primùm nixa, tum functionibus quibusdam fulcitur, ac sustentatur, quæ in reip. nostræ administratione positæ sunt. Ac nisi maiorum nostrorum sapientium uirorum, uirtute perfectum, ac prudentia ita nobis prouisum fuisset, ut qui apud nos Episcopi essent, iidem etiam à Regibus ipsis nostris ad consilia adhiberentur, nullum

C in

in Hūgaria iam pridem pietatis uestigium reliquum esset.

Quòd si hoc etiam tempore à Regis consilio remouerentur Episcopi , Deum immortalem , quanta repente religionis , & rerum Ecclesiasticarum perturbatio existeret .

Nam tametsi eum Dei benignitate , & clementia Regem nacti sumus , qui unus omnium Regum pietatem ac sapientiam superat ; tamen is tot populorum , tot regnorum , & maximi Imperii procuratione distractus , ac grauissimis , iisq; continuis occupationibus impeditus , qui potest cognoscere , quid in hac , uel illa Hungariæ parte fieri oporteat , nisi Episcoporum admoneatur diligentia ? Eò iam hæreticorum uis processit , ut nisi aut ipse D. Archiepiscopus , cùm id per muneris sui pastoralis rationem licet , aut alius ex Episcopis aliquis ad Principis latus assistat , qui contra perpetuam hæreticorum audaciam & insolentiam , eius opem auxiliumq; imploret , omnia in peius ruere , ac retro sublapsa referri uideantur . Quod probe intelligens S. D. Noster , & re ipsa expertus , quanti intersit miserrimo hoc tempore , si docti , & pii uiri Ecclesiarum apud Principes patrociniū suscipiant , illum ipsum , quem iam ante nominavi , Nicolaum Olahum , Archiepiscopum Strigoniensem , uirum omni uirtutum ac laudum genere ornatissimum , teq; Reuerendissime Quinque Ecclesien . Episcopo , hortatus est , ac monuit , atque adeo mandauit , ut nunquam ab Imperatoris & Regis nostri latere uel latum unguem discederetis ; sed pro uestra auctoritate , & qua , merito uestro , plurimum apud eum ualetis , gratia , Ecclesiarum causam defenderetis , ac tueremini . Huc accedit , quod D. Strigonienis , & alii ex nostris Episcopis non nulli Turcis finitimas arces habent . Iam in iis defendendis , & ab hostium iniuria tuendis , etsi Cæsareæ Maiestatis munificentia , & liberalitate potissimum subleuentur , nisi
tamen

tamen sua ipsi quoque prouidentia, ac cura, quæ ad remorandas, quantum fieri potest, hostium incurfiones ufui sunt, subministrent; si suam prudentiam, ac uigilantiam Turcarum potentia non opponant, quomodo fructus suos percipient, quibus se sustentare, suarumq; ouium commoditatibus prospicere queant? Postremo tanta est quorundam ac prope omnium nostrorum Episcoporum inopia, ut nisi eos piissimus idemq; optimus Imperator & Rex noster singulari sua liberalitate adiuuaret, & ex suo ipsos ærario aleret, uix fieri posset, ut hi se domi suæ sustentarent, nedum possint tantos sumptus, quanti hic faciendi sunt, sustinere.

His igitur publicis muneribus illhic occupetur necesse est, si suam Episcopi auctoritatem ac religionis dignitatem retinere ac tueri, si gregem sibi commissum defendere uelint.

Eò enim uentum iam est, ut non tam contra Turcas, quàm contra hæreticos nostris Episcopis sit decertandum. Quòd ni faciant, actum, ut iam dixi, de omni pietate foret. Quanquam ne hac quidem ratione possunt id quod cupiunt assequi. Tanti enim tum à Turcis, tum ab hæreticis impetus existunt, ut non nisi singulari Dei prouidentia, nullo eis humano ingenio, nullis uiribus, nullis opibus resisti posse uideatur. Atque utinam, ò utinam, cum sacrosanctum hoc Oecumenicum Concilium dimittetur, & actiones nostræ, quem speramus, felicem exitum habebunt; utinam, inquam, illhuc, unde egressi sumus, nobis redire liceat. Hæc est nunc calamitosissima, olim uerò non tam aliarum rerum ubertate, quàm religionis integritate florentissima Hungariæ facies, quam nemo est adeò ferreus, qui aspicere, & lacrymas continere queat.

Sed tota hac de re, deq; miserabili Hungariæ statu, de hæreticorum multitudine, ac uarietate, deq; iis rebus,

C 2 quæ

quæ priuatim ad Ecclesias Hungar. pertinent; dicam alias, cum id per uestram mihi benignitatem, & patientiam facere licebit. Nunc dicendi finem faciam, si prius illud dixerò, Reuerendissimum D. Strigoniensem, D. Episcopos; & uniuersum Hungariæ clerum, cum ipsi ob iam commemoratas, multasq; alias causas, præsentis adeste non possent, ut suum tamen singulare studium testificarentur; quod antehac nullis unquam temporibus factum fuisse legimus, ne florentissimis quidem Hungariæ rebus, id nunc ipsos prostratis publicis, ac priuatis opibus præstitisse, ut nos duos hoc tempore D. Ioannem Syluestri Colosuarinum, Episcopum Chanadiensem, quem hic præsentem cernitis, & me, summa Cæsareæ Maiestatis uoluntate deligerent, qui eorum nomine omnem, quam S. D. Nostro, Sanctæ sedi Apostolicæ, & uobis debere se profitentur obedientiam deferremus, ac supplices obtestaremur, ut hanc ipsorum uoluntatem, atque etiam missionis tarditatem boni consulatis; Seq; ac suas Ecclesias, quæ in tutela, ac patrocínio potissimum uestro conquiescunt, eo loco habeatis, ut inter cæteras orbis terrarum Ecclesias, nonnullam ipsarum quoque habitam à uobis fuisse rationem appareat. Quæcunq; autem uos, & sacrosanctum hoc Oecumenicum Concilium statuerit, & sanxerit, ea nos, ipsiq; non secus, atque à Deo maximo profecta, qui nusquam à uestris consiliis abest, summa cum reuerentia, atque humilitate, non accipient solum, sed accepta, quàm poterunt maxima cura, ac diligentia, tum ipsi seruare, tum alios etiam ut id faciant, adducere conabuntur.